

Seminar 13

Integrale triple

Să se calculeze

13.1. $\iiint_V (1 + x + y + z)^{-3} dx dy dz$, unde

$$V = \{ (x, y, z) \mid x + y + z \leq 1, x, y, z \geq 0 \}.$$

13.2. $\iiint_V (x^2 + y^2)^2 dx dy dz$, unde V este corpul $x^2 + y^2 \leq z^2$, $0 \leq z \leq 1$.

13.3. $\iiint_V z \cdot e^{-(x^2+y^2+z^2)} dx dy dz$, unde

$$V = \{ (x, y, z) \mid x^2 + y^2 + z^2 \leq 4, z \geq 0 \}.$$

13.4. $\iiint_V \frac{dx dy dz}{x^2 + y^2 + z^2}$, unde V este mulțimea punctelor care verifică

$$1 \leq x^2 + y^2 + z^2 \leq 4, x^2 + y^2 \leq 3z^2, z \geq 0.$$

Temă

13.5. Să se calculeze

$$\iiint_V (2z - y^2 + xz) dx dy dz,$$

unde V este paralelipipedul dreptunghic $[-1, 1] \times [1, 2] \times [0, 3]$.

13.6. Volumul corpului mărginit de paraboloidul $x^2 + y^2 = z$ și planul $z = 2$.

13.7. $\iiint_V \sqrt{x^2 + y^2 + z^2} dx dy dz$, unde

$$V = \{ (x, y, z) \mid x^2 + y^2 + z^2 \leq 9, x, y, z \geq 0 \}.$$

13.8. $\iiint_V \sqrt{1 - \frac{x^2}{a^2} - \frac{y^2}{b^2} - \frac{z^2}{c^2}} dx dy dz$, unde V este $\frac{x^2}{a^2} + \frac{y^2}{b^2} + \frac{z^2}{c^2} \leq 1$.

Indicații

13.1. Scriem corpul V sub forma

$$V = \{(x, y, z) \in \mathbb{R}^3 \mid (x, y) \in D, g_1(x, y) \leq z \leq g_2(x, y)\}$$

și aplicăm formula

$$\iiint_V f(x, y, z) \, dx \, dy \, dz = \iint_D \left[\int_{g_1(x, y)}^{g_2(x, y)} f(x, y, z) \, dz \right] \, dx \, dy.$$

Proiecția corpului V

$$V = \{(x, y, z) \mid x + y + z \leq 1, x, y, z \geq 0\}$$

pe planul XOY este triunghiul format de dreptele $x = 0$, $y = 0$ și $x + y = 1$. Așadar

$$D = \{(x, y) \in \mathbb{R}^2 \mid x \geq 0, y \geq 0, x + y \leq 1\}.$$

Dacă fixăm un punct (x, y) din D , atunci pentru ca $(x, y, z) \in V$, z ia valori de la planul XOY

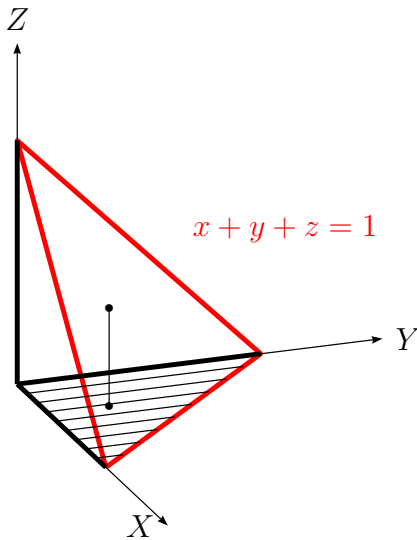

Figura 13.1: Tetraedrul V

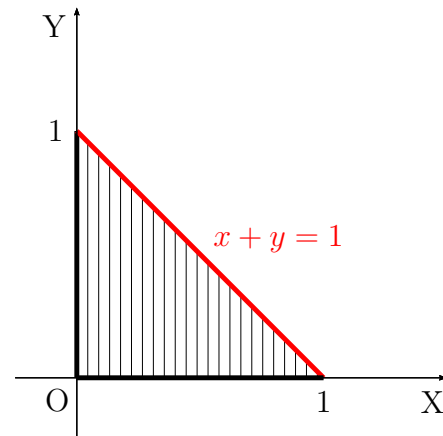

Figura 13.2: Domeniul D

la planul $x + y + z = 1$. Deci când $(x, y) \in D$ avem $0 \leq z \leq 1 - x - y$. Rezultă

$$\begin{aligned} \iiint_V \frac{dx \, dy \, dz}{(1 + x + y + z)^3} &= \iint_D dx \, dy \int_0^{1-x-y} \frac{dz}{(1 + x + y + z)^3} \\ &= \iint_D \left(\frac{1}{2(1 + x + y)^2} - \frac{1}{8} \right) dx \, dy \\ &= \frac{1}{2} \iint_D \frac{1}{(1 + x + y)^2} dx \, dy - \frac{1}{8} \iint_D dx \, dy \\ &= \frac{1}{2} \int_0^1 dx \int_0^{1-x} \frac{dy}{(1 + x + y)^2} - \frac{1}{8} \mathcal{A}_D \\ &= \frac{1}{2} \int_0^1 \left(\frac{1}{1+x} - \frac{1}{2} \right) dx - \frac{1}{8} \cdot \frac{1}{2} = \frac{1}{2} \ln 2 - \frac{5}{16}. \end{aligned}$$

13.2. Corpul V se scrie sub forma

$$V = \left\{ (x, y, z) \mid (x, y) \in D, \sqrt{x^2 + y^2} \leq z \leq 1 \right\},$$

unde D este discul $x^2 + y^2 \leq 1$. Valoarea integralei se calculează astfel

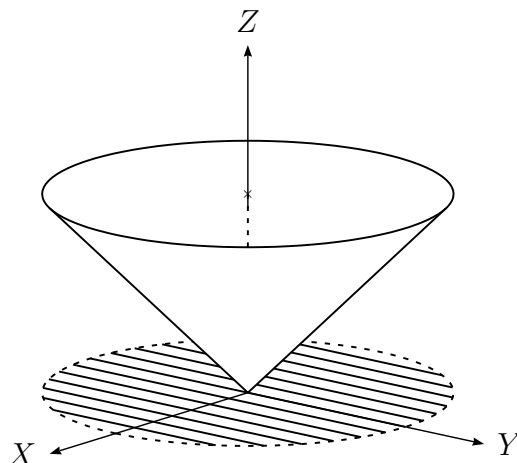

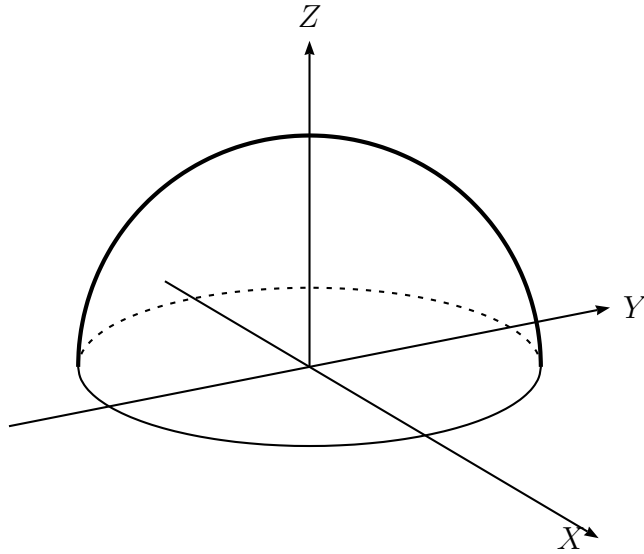
Figura 13.3: Conul $x^2 + y^2 = z^2$

$$\begin{aligned} I &= \iiint_V (x^2 + y^2)^2 \, dx \, dy \, dz = \iint_D \left(\int_{\sqrt{x^2 + y^2}}^1 (x^2 + y^2)^2 \, dz \right) \, dx \, dy \\ &= \iint_D (x^2 + y^2)^2 \left[1 - \sqrt{x^2 + y^2} \right] \, dx \, dy. \end{aligned}$$

Facem schimbarea de variabile la coordonate polare $x = \rho \cos \varphi$, $y = \rho \sin \varphi$ și obținem

$$\begin{aligned} I &= \iint_D (x^2 + y^2)^2 \left[1 - \sqrt{x^2 + y^2} \right] \, dx \, dy = \int_0^{2\pi} \int_0^1 \rho^4 (1 - \rho) \cdot \rho \, d\rho \, d\varphi \\ &= 2\pi \int_0^1 (\rho^5 - \rho^6) \, d\rho = 2\pi \left(\frac{1}{6} - \frac{1}{7} \right) = \frac{\pi}{21}. \end{aligned}$$

13.3. Ecuația $x^2 + y^2 + z^2 = 4$ reprezintă o sferă de centru $(0, 0, 0)$ și rază 2. Corpul V

reprezintă jumătatea superioară a unei bile de rază 2. Trecem la coordonate sferice

$$\begin{cases} x = \rho \cos \varphi \sin \theta \\ y = \rho \sin \varphi \sin \theta \\ z = \rho \cos \theta. \end{cases}$$

Înlocuind aceste relații în inegalitatea $x^2 + y^2 + z^2 \leq 4$ obținem $\rho \in [0, 2]$. Din $z \geq 0$ obținem $\theta \in [0, \frac{\pi}{2}]$. Asupra lui φ nu este nicio restricție, deci $\varphi \in [0, 2\pi]$. Jacobianul la coordonate sferice este $|J| = \rho^2 \sin \theta$. Cu acestea valoarea integralei este

$$\begin{aligned} I &= \iiint_V z \cdot e^{-(x^2+y^2+z^2)} dx dy dz = \int_0^2 \left[\int_0^{\frac{\pi}{2}} \left(\int_0^{2\pi} \rho \cos \theta \cdot e^{-\rho^2} \rho^2 \sin \theta d\varphi \right) d\theta \right] d\rho \\ &= 2\pi \left(\int_0^2 \rho^3 e^{-\rho^2} d\rho \right) \cdot \left(\int_0^{\frac{\pi}{2}} \cos \theta \sin \theta d\theta \right). \end{aligned}$$

Avem

$$\int_0^{\frac{\pi}{2}} \cos \theta \sin \theta d\theta = \int_0^{\frac{\pi}{2}} \sin \theta (\sin \theta)' d\theta = \frac{\sin^2 \theta}{2} \Big|_0^{\frac{\pi}{2}} = \frac{1}{2}$$

și prin schimbarea de variabilă $-\rho^2 = t$

$$\begin{aligned} \int_0^2 \rho^3 e^{-\rho^2} d\rho &= \frac{1}{2} \int_0^2 e^{-\rho^2} (-\rho^2) (-2\rho d\rho) = \frac{1}{2} \int_0^{-4} e^t t dt = -\frac{4e^{-4}}{2} - \frac{1}{2} \int_0^{-4} e^t dt \\ &= -\frac{4e^{-4}}{2} - \frac{e^{-4}}{2} + \frac{1}{2} = \frac{1}{2} (1 - 5e^{-4}). \end{aligned}$$

Rezultă

$$I = \frac{\pi}{2} (1 - 5e^{-4}).$$

13.4. Mulțimea V este

$$V = \{ (x, y, z) \in \mathbb{R}^3 \mid 1 \leq x^2 + y^2 + z^2 \leq 4, x^2 + y^2 \leq 3z^2, z \geq 0 \}.$$

Trecem la coordonate sferice. Înlocuim pe $x = \rho \cos \varphi \sin \theta$, $y = \rho \sin \varphi \sin \theta$ și $z = \rho \cos \theta$ în

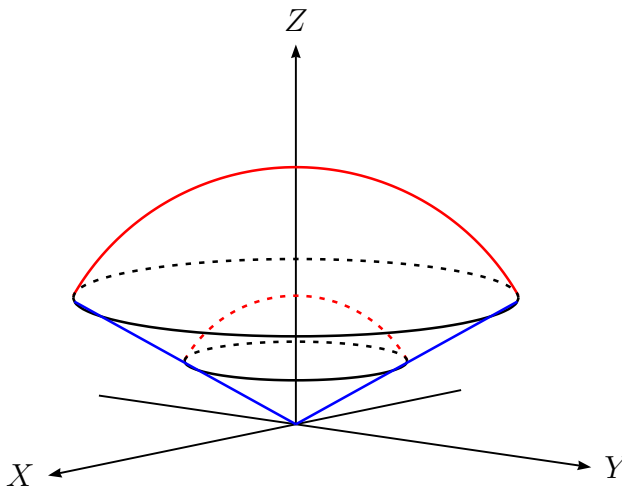

Figura 13.4: Domeniul spațial cuprins între cele 2 sfere și în interiorul conului

condițiile care definesc pe V . Obținem

$$1 \leq x^2 + y^2 + z^2 = \rho^2 \leq 4 \quad \text{și} \quad x^2 + y^2 = \rho^2 \sin^2 \theta \leq 3\rho^2 \cos^2 \theta \quad \text{și} \quad z = \rho \cos \theta \geq 0$$

Așadar, $\operatorname{tg}^2 \theta \leq 3$ și $\cos \theta \geq 0$

$$\Omega = \left\{ (\rho, \theta, \varphi) \mid 1 \leq \rho \leq 2, 0 \leq \theta \leq \frac{\pi}{3}, 0 \leq \varphi \leq 2\pi \right\}.$$

Calculăm integrala dată în felul următor:

$$\begin{aligned} \iiint_V \frac{dx \, dy \, dz}{x^2 + y^2 + z^2} &= \iiint_{\Omega} \frac{|J| \, d\rho \, d\varphi \, d\theta}{\rho^2} = \int_1^2 d\rho \int_0^{\frac{\pi}{3}} d\theta \int_0^{2\pi} \frac{\rho^2 \sin \theta \, d\varphi}{\rho^2} \\ &= 2\pi \int_1^2 d\rho \int_0^{\frac{\pi}{3}} \sin \theta \, d\theta = 2\pi \int_1^2 (-\cos \theta) \Big|_0^{\frac{\pi}{3}} d\rho = \pi. \end{aligned}$$